

УДК 7.031.2:371.4

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2023.96.14>

Прокопчук Р. Я.

РОЛЬ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ В РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Історично доказано, щоб побудувати могутню, багату, незалежну з високим рівнем життя, та високим рівнем культури, державу, добитися високих темпів росту економіки, починати потрібно саме з підвищення якості освіти. І тільки потім ідуть створення нових технологій, інновацій і аж потім економічний зріст. І все те саме в зворотному випадку – держава втрачає свої позиції, коли знижується рівень якості освіти.

Цей закон споконвічний, змінювалися методи, форми, системи освіти, а суть і ціль залишаються незмінними.

Національна українська мистецька освіта розвивалася у загальному напрямку національної та світової культури, а її реформування та модернізація в теперішній час і безсумнівний розквіт в майбутньому допоможуть зберегти культурні традиції нашого народу, досягти інтелектуального та культурного розквіту нації, підняти нашу державу на вищий економічний рівень розвитку, досягти високого рівня життя, зберегти суверенітет нашої держави.

У даній статті розглядається значення мистецької освіти в розвитку держави. Визначено роль та значимість мистецької освіти та дизайн-освіти зокрема в найбільш розвинутих країнах світу. А також, проаналізовано розвиток мистецької освіти в Україні, зокрема в західному регіоні, та визначено значимість застосування етнодизайну для збереження культурної самобутності та ідентичності для процвітання нації.

Виявлено, що найбільшого розвитку мистецька освіта досягла на території України, що знаходилася під Австро-Угорською імперією, особливо декоративно-прикладне мистецтво досягло високого рівня розвитку завдяки використанню у дизайні регіональних етнічних мотивів. Саме популярність національного народного мистецтва передувала відкриттю мистецьких навчальних закладів на Україні.

Визначено на даний час ситуацію, що призводить до зниження рівня підготовки у мистецьких закладах та запропоновано шляхи їх вирішення: залучення провідних світових спеціалістів по відповідних дисциплінах з урахуванням наших задач; підвищення кваліфікації викладачів в провідних світових школах, це дасть нові свіжі ідеї, підвищить замотивованість сучасної молоді в отриманні серйозних знань та високої кваліфікації; створення спільних освітніх структур між навчальними закладами, промисловими компаніями, ремісничими майстернями та галереями у вигляді сумісних курсів.

Встановлено, що специфіка української дизайн-освіти повинна бути зумовлена національними особливостями соціально-економічної та культурної природи українців.

Фундаментом дизайн-освіти в Україні повинна бути традиційна культура художньої майстерності, що поєднується з інтенсивним розвитком інновацій та промислового виробництва.

Ключові слова: мистецтво, освіта, культура, народні промисли, навчальні заклади.

В сьогоденних умовах культурного відродження українського суспільства відбувається переорієнтація та актуалізація загальнолюдських, історичних, культурних та мистецьких цінностей, що передбачає у відповідності з положенням «Національної доктрини розвитку освіти України XXI ст.» – необхідність переорієнтації вітчизняної освіти загалом та мистецької зокрема.

Питанням становлення та розвитку мистецької освіти приділяли увагу такі українські дослідники як: С. Волков, О. Комаровська, О. Овчарук, І. Федорова, В. Шульгіна. У працях зарубіжних вчених дана проблематика висвітлюється у працях: Дж. Айрулла, І. Ванада, Л. Кімберлі, Р. Тюдор, С.-Ч. (С.) Хань, Е. Хейнен, Е. Циммерман та ін.

Розвиткові художньо-промислової освіти в Україні присвячені праці таких науковців як: Д. Козубовського, П. Татаївського, Р. Шмагала та ін.

Але проблемі визначення ролі та значення мистецької освіти та художньо-промислової освіти для розвитку та становлення України ще не достатньо вивчено.

Мета статті: визначення значимості мистецької освіти та дизайн-освіти зокрема у розвитку держави. А також проаналізувати роль мистецької освіти в найбільш розвинутих країнах Світу. Окрім цього, проаналізувати шляхи розвитку мистецької освіти в Україні. Визначення ролі застосування етнодизайну для збереження культурної самобутності та ідентичності для процвітання нації.

Керівництво України приділяє значну увагу стану вищої освіти в Україні. Адже на всіх стадіях розвитку суспільства на освіту і науку покладалася функція основного рушія прогресу. У 2020-му році, розроблено «Стратегію розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки», на виконання Указу Президента України, та відповідних доручень Прем'єр міністра України. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» – метою вищої освіти є здобуття особою високого рівня наукових (творчих, мистецьких) професійних і загальних компетентностей для діяльності за певною спеціальністю чи в певній галузі знань.

«Стратегію розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2023 роки», було схвалено 23 лютого 2022 року [№ 286 -р], за день до повномасштабної війни. «З урахуванням теперішньої ситуації, завдання та заходи з реалізації потребують коригування, проте стратегічні цілі та ключові завдання залишаються незмінними» (Міністр освіти і науки Сергій Шкарлет).

Сучасна державницька політика освіти України спрямована на досягнення нею сучасного світового рівня «Розбудова системи освіти, її докорінне реформування, – наголошується в національній програмі «Освіта»

(Україна XXI ст.), мають стати основою відтворення інтелектуального та духовного потенціалу народу, виходу вітчизняної науки, техніки, мистецтва і культури на світовий рівень. Розвиток мистецької освіти є дуже актуальним, в даний період становлення України, адже саме мистецтво виступає тією основою яка гарантує відтворення інтелектуального та духовного потенціалу народу, збереження нації та суверенітету держави. З приходом інноваційних технологій мистецтво в сучасному світі стає все більш важливим для культурного розвитку суспільства. В той же час, мистецька освіта в умовах глобалізації та інтеграцій на думку деяких вчених втрачає свою передову позицію, свою самобутність, що призводить до знецінення традицій та особливостей культур різних народів, що є загрозою для культурної самобутності й ідентичності націй.

На протязі всієї історії розвитку цивілізації людства, освіта була на передових позиціях, а в найбільш розвинутих та процвітаючих державах, чи не найпершому місці.

Для прикладу варто згадати феномени освіти: Афінське виховання V–IV ст. до н. е., найбільш прогресивне у Давній Греції – сильній, могутній, висококультурній з передовою на той час особливо значимою мистецькою освітою, з численними суспільно-політичними та культурними досягненнями, Афіни залишили людству неоціненний спадок у царині філософії, літератури, культури, мистецтва.

Мистецьке виховання в Єгипті було чи не найважливішим, високого рівня розвитку набуло ремесло, зокрема: каменярство, суднобудування, гончарство, ткацтво, ювелірна справа – досягла найвищого рівня. У період Середнього Царства єгиптяни почали освоювати: бронзу, виготовляти скло, обробляти золото – що дало можливість для ще більшого розквіту ремесл.

Мистецьке виховання Єгипту IV – ст. до н.е. підняло художню культуру Єгипту на такий високий рівень, що в подальшому породило таке явище як єгиптоманія, яке охопило багато країн Азії, Америки, Європи від античних часів до сьогодення, й наклало свій відбиток на історію розвитку ювелірного мистецтва у цих країнах та Українського в XIX–XX. ст. зокрема.

На прикладі Франції, можна побачити яке велике значення приділялося мистецькій освіті на протязі її становлення і зміцнення. Заснована в 1766 р. Національна школа декоративно-прикладного мистецтва, займає визначне місце в історії створення декоративно-прикладного мистецтва, а потім і дизайну у Франції.

Школа була офіційно відкрита в 1767 р. по патенту на лист короля Людовіка XV. Його ціллю було – розвиток ремесл зв'язаних з мистецтвом, і, таким чином підвищення якості продукції галузі.

В 1823 р. – школа стала Королівською.

В 1877 р. – Національною школою декоративно-прикладного мистецтва.

В 1925 р. – Національною вищою школою декоративно-прикладного мистецтва.

Сьогодні Національна школа декоративно-прикладного мистецтва – вищий державний навчальний заклад при Міністерстві культури і комунікацій. Його місія художня, наукова, і технічна підготовка творців, здатних задумати і розвинути будь-яку реалізацію в різноманітних дисциплінах декоративно-прикладного мистецтва, а також проведення та просування досліджень по цих дисциплінах. Продовжуючи давні традиції, школа завжди була першою на протязі віків і поколінь, вносячи вагомий внесок в історію розвитку мистецтва Франції. Сьогодні це найбільший інноваційний й дослідницький центр Європи готує найбільш талановитих художників та дизайнерів в 10 творчих сферах. На міжнародну арену виходить, завдяки багаточисленным партнерським відносинам з великими зарубіжними художніми та дизайнерськими закладами, передовими закладами культури, та інноваційними компаніями. Та найбільше, Вища національна школа декоративно-прикладного мистецтва гордиться плеядою своїх учнів, які стали відомими особистостями у мистецтві.

Також хочемо відзначити новий етап розвитку у європейській дизайн-освіті, під впливом Вільяма Моріса (засновник руху « Мистецтво і ремесла») в Англії. Створювалися різні товариства та школи ремесл, була створена асоціація мистецтв і кустарних промислів, проводилися виставки мистецтв та ремесел. У 1899 році в Королівському коледжі мистецтв було відкрито спеціалізоване дизайнерське відділення для художників промисловості, де була розроблена програма мистецтв безпосередньо для промисловості. А у 1913 році в Англії були введені спеціальні дипломи, для тих хто закінчив дизайнерські відділення, в яких засвідчувалося здатність до самостійної творчості у галузі живопису, моделювання, прикладної і та індустріального дизайну. Зараз, Королівський коледж мистецтв – єдиний навчальний заклад у Європі, що офіційно має університетський статус і готує фахівців на постдипломному рівні. Він приймає абітурієнтів з вищою освітою з усього світу, і практично став загальноєвропейським університетом дизайну та мистецтв. Він є членом співдружності навчальних і наукових закладів, які тісно співпрацюють між собою. Окрім навчальних закладів вони співпрацюють з Музеєм Вікторії і Альберта, Музеєм науки. Всі разом вони утворюють свого роду надуніверситет, маючи спільні освітні структури у вигляді сумісних курсів.

Приклад сьогодення – Японія, це унікальна з економікою найновітніших технологій та прогресу, з високим рівнем освіти держава, яку називають «Японським чудом», конкурентоспроможна серед інших розвинутих країн світу, завдяки набуттю якісних знань у процесі формування професійної здатності спеціалістів. Мистецька освіта в Японії посідала і посідає одне з головних місць де предмет-«мистецтво», є обов'язковим у японській структурі освіти від початкової до вищої. Освіта в Японії – це культ підтримуваний родиною, суспільством і державою. Специфіка японської системи освіти зумовлена національними особливостями соціально-економічної і культурної природи японців.

У японській освіті є дуже цікаві періоди, починаючи від періоду родового суспільства, через епохи Ямато, Хейан (794–1192), яку вважають «періодом золотого віку японської культури», Едо, та до 1868 року національна педагогіка була фактично закрита для зовнішнього світу та практично уникнула іноземного впливу, завдяки чому еволюція освітніх процесів та їх змістового наповнення відбувалася в абсолютно своєрідному автентичному середовищі [1, с. 27–29].

В результаті чого можемо аналізувати, що збереження та розвиток національних традицій та культури в Японії виховували певним методом, незалежно від статусу та професії, що формувало суспільство до усвідомлення того, що якщо людина буде шанувати та любити свою культуру та традиції вона доб'ється життєвих успіхів, а держава розквітне. Якщо розглядати дизайн-освіту в Японії, то фундаментом її є традиційна культура художньої майстерності, що поєднується з інтенсивним розвитком промислового виробництва. [1, с. 27–29].

Цікавим є те, що вузи співпрацюють зі старшими школами, приймаючи учнів з хорошими оцінками, а над вузами стоять відомі компанії, які приймають випускників на роботу. Японець, який закінчив ЗВО, може бути впевненим у майбутньому працевлаштуванні і кар'єрному просуванні.

Розглядаючи процес становлення художньо-промислової освіти в Україні, вона залежала від політичного та економічного становища регіонів на які вона була поділена. Центральна, Східна та Південна Україна було відділена від Європейського життя, але в Західній Україні, становлення художньо-промислової освіти відбувалося в межах загально-європейських художніх процесів. Розглядаючи розвиток дизайнерської освіти на Західній Україні, хочемо виділити Львів, де ще з XIV ст. функціонувала цехова форма навчання, в ті часи це була повноцінна система художньої-освіти, що будувалася на синтезі ремесл і мистецтва.

Австро-угорська аристократія цінувала народне мистецтво Галичини, яке завдяки своїй красі набуло широкої популярності і було шановане та затребуване. Побутові предмети та одяг створений в етнотехніці був дуже популярний у користуванні знаті та простих людей. Розвиток українського декоративно-ужиткового мистецтва підтримувався тогочасним урядом Австро-Угорщини, так дипломатія Габсбургів у сфері культури та мистецтва прагнули встановити зв'язок між мистецькими концепціями Відня та Львова. У Львові проводилися різноманітні конкурси, в яких приймали участь відомі українські, австрійські та угорські майстри та художники, що надсилали свої проекти меблів, камінів, керамічних та ювелірних виробів із яскраво вираженою українською народною стилістикою. Це спричинило необхідність розвитку ремісничої освіти та дизайн-освіти на основі традиційного народного мистецтва. У вищих навчальних закладах та художньо-промислових школах Відня щороку навчалися десятки стипендіатів з Галичини. В той же час у Львові та в маленьких містечках Галичини та Буковини відкриваються ремісничі школи.

У 1882 році в Косові відкривається школа художніх ремесел: ткацтва, гончарства, бондарства і різьби по дереву, і проходить шлях від ремісничого до мистецького художньо-промислового закладу з постійним вдосконаленням змісту мистецької освіти закладу.

На Буковині у місті Вижниці 1905 року, з дозволу Міністерства освіти та культури Австро-Угорщини та після відповідного рішення Буковинського краєвого парламенту була відкрита мистецька школа під назвою «Крайова школа різьбярства, токарства та металевої орнаментики (оздоби)», навчання велося на українській мові (зараз, Вижницький фаховий коледж мистецтв та дизайну імені Василя Шкрібляка).

Дослідник Р. Шмагало акцентує про значний вплив Львівської художньо-промислової школи на художньо-мистецьку освіту в Галичині. Так здобутки кінця XIX століття сформували самобутність Галицької художньо-мистецької освіти. [2, с. 170–175]. У Львові 1905–1914 роках архітектором А. Підгородським заснована «Вільна академія мистецтв», що функціонувала як приватний заклад за зразком численних тогочасних паризьких «студій».

А в 1946-му році було створено Львівський державний інститут прикладного і декоративного мистецтва та Львівську національну академію у 1994 Львівська державна академія мистецтв) [3, с. 44]. Починаючи з XIX ст. спостерігається інтенсивний розвиток художньо-промислової освіти в західній Україні, створюються художньо-промислові школи та студії, освіта в яких досягла високого рівня підготовки, і підняла декоративно-ужиткове мистецтво Галичини, на основі етнотехніки на престижний рівень.

Так дослідниця Синичкин Л. зазначає, що осередки художньо-промислової освіти розвивалися насамперед на теренах із розвинутими народними ремеслами. До їх реалізації залучали народних майстрів та ремісників, що й зумовило розвиток художньо-промислових осередків [4, с. 222].

А національне мистецтво це те, що ми називаємо історичною пам'яттю і національним здобутком, те що робить нас нацією і є однією з умов нашого суверенітету. Адже «освіта, мистецтво та культура – це щит нашої ідентичності і наших кордонів, нашої незалежності. Ні один народ в світі не може бути по-справжньому незалежним, не володіючи багатою культурою, не маючи міцної духовної основи» (Ткаченко міністр культури).

Найголовніше Україна повинна зробити правильний вибір, і розвивати мистецьку освіту на основі національної культури українського народу. Враховуючи досвід таких країн як Японія, Франція, досвід шкіл дизайну Європи, академії дизайну Нідерландів, Національної академії мистецтв Норвегії, Великобританії та ін. Щось врахувати, щось запозичити, щось удосконалити. Досвід інших – це хороший вчитель та провідник, тож не варто ним нехтувати, а варто перейняти з урахуванням своїх національних та державницьких пріоритетів (інтересів).

Мистецька освіта повинна бути високоінтелектуальною освітою, розкривати студентам скарби, таємниці, значення мистецтва, навчити бачити мистецтво з різних точок зору, виховувати погляд на мистецтво через призму історії, антропології, економіки, формувати у студентів пристрась як до мистецтва, так і до державного мистецтвотворення.

Освіта відіграє принципово важливу роль у підготовці та формуванні майбутнього високопрофесійного спеціаліста і повинна створювати відповідне освітнє середовище, використовуючи традиційні та новітні методи навчання, сучасну модернізацію освітніх процесів, пов'язаних із створенням арсеналу новітніх інструментів накопичення, переосмислення, обробки та передачі освітньої інформації через освітні канали локальних та міжнародних освітянських мереж.

«Важливо не тільки вчити дітей, важливо створити ситуацію, в якій дитина просто може вчитися і робити це із задоволенням» [К. Роджерс], щоб забезпечити високий рівень активності студента.

Ще одна значима ситуація, зміна якої призведе до покращення освітнього процесу. Викладачами мистецьких навчальних закладів частіше за все стають випускники цього самого закладу. В результаті відбувається неминуха деградація рівня підготовки. Вирішення цієї проблеми стане залучення провідних світових спеціалістів по відповідних дисциплінах з урахуванням наших задач, підвищення кваліфікації викладачів в провідних світових школах, це дасть нові свіжі ідеї, підвищить замотивованість сучасної молоді в отриманні серйозних знань та високої кваліфікації.

Удосконалення системи освіти зумовлює і перехід економіки на ринкові відносини, які вимагають високопрофесійного спеціаліста сучасного рівня.

«Концепція модернізації Української освіти» – спрямована на підготовку висококваліфікованих, конкурентоздатних на ринку праці кадрових ресурсів для створення ними в подальшому конкурентоспроможної вітчизняної продукції, яка б могла протистояти масовій низькопробній імпортованій продукції.

Професійна діяльність – це соціально значуща діяльність виконання якої вимагає спеціальних знань, вмінь і навиків, а також професійно обумовлених якостей особистості.

Перед художниками-дизайнерами стоять дуже важливі й серйозні завдання, які можуть вирішити тільки професіонали вищого рівня, досягти якого вони можуть лиш завдяки отриманій відповідній освіті.

Цілісний теоретичний аналіз наукових досліджень свідчить про пошук вченими ефективного вдосконалення сучасної моделі дизайн-освіти.

Яким повинно бути сучасне мистецтво, на чому будуватися, якою повинна бути сучасна мистецька освіта, і як відносно поставленої мети потрібно удосконалити освітній процес, щоб отримати сформованість позитивних кар'єрних орієнтирів які є основними у професійному становленні майбутніх дизайнерів.

Висновки. Підсумовуючи вище досліджуване, для удосконалення дизайн-освіти потрібно утворити спільні освітні структури між навчальними закладами, промисловими компаніями, ремісничими майстернями та галереями у вигляді сумісних курсів за прикладом Королівської Академії Великої Британії.

Специфіка української дизайн освіти повинна бути зумовлена національними особливостями соціально-економічної та культурної природи українців.

Фундаментом дизайн-освіти в Україні повинна бути традиційна культура художньої майстерності, що поєднується з інтенсивним розвитком інновацій та промислового виробництва.

Процес реформування мистецької національної освіти вимагає чіткого сформування завдань та комплексної національно-культурної політики щодо пріоритетних напрямків у підготовці майбутніх фахівців у мистецькій галузі взагалі та декоративно-прикладної зокрема.

Національне Мистецтво – це скарб нашого народу і є невід'ємною складовою у вихованні гідного громадянина України. Тому підняття ролі та значення мистецької освіти загалом та мистецтва зокрема є вкрай необхідним для розвитку могутньої Української держави.

Використана література:

1. Білик О. М. Історичні традиції освіти та естетичного виховання в Японії. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота / гол.ред. І. В. Еошубовська. Ужгород : Говерла. 2013. Вип. 26. С. 27–29.*
2. Шмагалю Р. Т. Історичний шлях художньо-промислової школи у Львові (1876–1939; 1939–1944). *Інформаційний випуск. 2006. Бюллетень 8. С. 170–175.*
3. Шмагалю Р. Мистецька освіта в Україні середини XIX – середини XX століття : структурування, методологія, художні позиції : автореф. дис. ... д-ра мистецтвознавства : 17.00.06 "Декоративне і прикладне мистецтво" / Львівська національна академія мистецтв. Львів : ЛНАМ, 2005. 44 с.
4. Синишин Л. Розвиток осередків художньо-промислової освіти Галичини в кінці XIX століття. *Педагогічні науки : теорія, історія, інновації, технології. 2017, № 4 (68). 222 с.*

References:

1. Bilyk O. M. (2013) Istorychni tradytsii osvity ta estetychno vykhovannia v Yaponii. [Historical traditions of education and aesthetic education in Japan]. *Naukovij visnik Uzhgorodskogo universitetu. Seriya : Pedagogika. Socialna robota / gol.red. I. V. Eoshubovska. Uzhhorod : Hoverla. № 26. S. 27–29 [in Ukrainian].*
2. Shmahalo R. T. (2006) Istorychnyi shliakh khudozhno-promyslovoi shkoly u Lvovi (1876–1939; 1939–1944). [Historical path of the artistic and industrial school in Lviv (1876–1939; 1939–1944)]. *Informacijnij vipusk. № 8. S. 170–175 [in Ukrainian].*

3. Shmahalo R. T. (2005) *Mystetska osvita v Ukraini seredyny XIX – seredyny XX stolittia : strukturuvannia, metodolohiia, khudozhni pozytsii*. [Shmahalo R. Art education in Ukraine in the middle of the XIX – mid XX century : structuring, methodology, artistic positions] : avtoref. dis. ... d-ra mistectvoznavstva : 17.00.06 "Dekorptmivne i prikladne mistectvo" / Lvivska nacionalna akademiya mimitctv. Lviv : LNAM. 44 s. [in Ukrainian].
4. Synyshyn L. (2017) *Rozvytok osередkiv khudozhno-promyslovoi osvity Halychyny v kints XIX stolittia*. [Development of centres of artistic and industrial education in Galicia at the end of the XIX century]. *Pedagogichni nauki : teoriya, istoriya, innovatsiyi, tehnologiyi*. № 4. 222 s. [in Ukrainian].

Prokopchuk R. The role of art education in the development of the state

Historically, it has been proven that in order to build a powerful, rich, independent state with a high standard of living and a high level of culture, and to achieve high economic growth, it is necessary to start with improving the quality of education. And only then comes the creation of new technologies, innovations, and only then economic growth. And the opposite is also true – the state loses its position when the quality of education declines.

This law is eternal, the methods, forms, and systems of education have changed, but the essence and purpose remain the same.

National Ukrainian art education has been developing in the general direction of national and world culture, and its reform and modernisation at present and its undoubted flourishing in the future will help preserve the cultural traditions of our people, achieve the intellectual and cultural prosperity of the nation, raise our country to a higher economic level of development, achieve a high standard of living, and preserve the sovereignty of our state.

This article discusses the importance of art education in the development of the state. The role and significance of art education and design education in the most developed countries of the world is determined. The article also analyses the development of art education in Ukraine, in particular in the western region, and determines the importance of ethno-design for the preservation of cultural identity and identity for the prosperity of the nation.

It has been found that art education reached its greatest development on the territory of Ukraine, which was under the Austro-Hungarian Empire, especially decorative and applied arts reached a high level of development due to the use of regional ethnic motifs in design, and it was the popularity of national folk art that preceded the opening of art educational institutions in Ukraine.

The current situation that leads to a decrease in the level of training in art institutions is identified and ways to solve it are proposed: attracting the world's leading specialists in relevant disciplines, taking into account our tasks; advanced training of teachers in the world's leading schools, which will give new fresh ideas, increase the motivation of modern youth to obtain serious knowledge and high qualifications; creation of joint educational structures between educational institutions, industrial companies, craft workshops and galleries in the form of.

It has been established that the specificity of Ukrainian design education should be determined by the national peculiarities of the socio-economic and cultural nature of Ukrainians.

The foundation of design education in Ukraine should be the traditional culture of artistic craftsmanship, combined with the intensive development of innovation and industrial production.

Key words: art, education, culture, folk crafts, educational institutions.